

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2024-32-7>

УДК 8:811.161.2.808.5.378.37.01.792

КОВАЛЬ Таїсія

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0002-5671-7102>

ГАВРИШ Марія

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0001-7851-1669>

ІННОВАЦІЙНА ЛЮДИНА ХХІ СТОЛІТТЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА: МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СИНЕРГЕТИЧНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФІЛОЛОГА-УКРАЇНІСТА У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Статтю присвячено аналізу концепцій, теорій, методів і принципів, що лягли в основу інноваційної педагогічної діяльності філологів-україністів у межах синергетичного підходу в освіті. Описано модель авторської інноваційної синергетично-педагогічної діяльності філолога-україніста. Сформульовано положення, на яких повинен ґрунтуватися синергетичний підхід в інноваційній діяльності україніста-педагога у вищій школі.

Ключові слова: українська мова, риторика, соціолінгвістика, синергетика, інновації в духовній сфері, здобувач вищої освіти, гуманітарні дисципліни, інтегрований навчальний курс, духовність, культурні цінності, фахівець-оратор, духовно-творча Людина-комунікатор.

KOVAL Taisiya, GAVRYSH Mariya

Khmelnytskyi National University

INNOVATIVE PERSON OF THE 21ST CENTURY OF THE INFORMATIONALLY OPEN SOCIETY: METHODOLOGICAL BASIS OF SYNERGETIC-PEDAGOGICAL ACTIVITY OF A PHILOLOGY-UKRAINIANIST AT KHMELNYTSKYI NATIONAL UNIVERSITY

The article is devoted to the analysis of concepts, theories, methods and principles that formed the basis of innovative pedagogical activity of philologists-Ukrainians within the framework of a synergistic approach in education. The author's model of innovative synergistic-pedagogical activity of a philologist-Ukrainianist has been described. The provisions on which the synergistic approach in the innovative activity of Ukrainianist-teacher in higher education should be based have been formulated.

Synergetic educational innovations are the result of a creative search for nonlinear, creative solutions to pedagogical problems. The cultural and educational product of synergistic pedagogical activity is educational, self-developing original ideas, technologies, forms and methods of education; non-standard approaches in management and communication; broadening of the worldview, increasing the level of culture of thinking, speech and communication; development of talents of all members of the educational process, and pedagogical skills of the teacher-mentor, who, through his / her creative activity, presents himself / herself as an open, self-organizing synergistic system. Since young people are most favorable to the introduction of innovations into the educational process and into the sphere of cultural leisure, there is reason to argue that it is with innovative teachers that innovative students show a more stable interest in creative cooperation. The authors of the article created a concept of innovative synergistic and pedagogical activity of a philologist-Ukrainianist and developed a strategy for its implementation by means of educational and cultural innovations for higher education students of both philological and non-philological specialties.

Key words: Ukrainian language, rhetoric, sociolinguistics, synergetics, innovations in the spiritual sphere, humanitarian disciplines, integrated educational course, spirituality, cultural values, specialist-speaker, spiritually creative Person-communicator.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Вимірами третього тисячоліття є інформаційне Відкрите Суспільство, відкрита освіта та інноваційна Людина ХХІ століття як синергетичні системи, характерними ознаками яких є складність, відкритість, нерівноваженість і нелінійність. У свою чергу, відкрита система як тип соціального співтовариства внаслідок зовнішніх впливів має властивість якісно змінювати внутрішню структуру, і це означає, що з потоку зовнішнього хаосу креативно створюється новий порядок як нова синергетична структура. У Відкритому Суспільстві кожна людина є демократом і творцем, і відчуває себе безпечно, комфортно і гідно. Власне, сенсом і покликанням інноваційної освіти є підготовка людини до життя і діяльності в інноваційному світі. Тож, українська освіта, безсумнівно, повинна долучитися до глобальної освіти і культури, і мати на меті сформувати сучасну інноваційну людину з інноваційним типом мислення і культури, готовністю до інноваційної діяльності як адекватної відповіді на перехід цивілізації на інноваційний рівень розвитку. До інновацій у духовній сфері вчені зараховують найбільш ефективні форми освіти, такі як: педагогіка (інноваційна педагогіка, театральна педагогіка, педагогіка життєтворчості та ін.), педагогічна синергетика, методика тощо. Гуманітарні знання, інноваційна педагогічна діяльність, практична орієнтація освіти, творчість особистості, синергія (співдружність, співтворчість і співпартнерство) та інновації стали

життєтворчими складниками сучасного Відкритого Суспільства, оптимальними ресурсами для створення інноваційних стратегій успішного суспільного розвитку в умовах глобалізації, інформатизації та інтелектуалізації. Для успішного інтегрування України в Європейське співтовариство насамперед потрібні інновації в духовній сфері, гуманітаристиці, у галузі комп'ютерних, інформаційних і комунікаційних технологій. Відтак, одним з ключових факторів стосовно вирішення освітньої проблеми еволюційного розвитку людського капіталу світового співтовариства стає така інноваційна науково-педагогічна діяльність українського філолога як викладача-наставника, що забезпечує синергетичні умови для саморозвитку інноваційної особистості майбутнього фахівця засобами державної української мови як духовно-культурної цінності мовця, України і світу. Інтегральна компетентність викладача-педагога до генерування інновацій в духовній сфері, інноваційних ідей, підходів, методів, технологій, та досвід застосування і поширення синергетичних педагогічних інновацій забезпечують оптимізацію інноваційної освітньої діяльності, сприяють її адаптації до нестандартних ситуацій, змін і викликів у синергетичній системі сучасної освіти як складника синергетичного Відкритого Суспільства XXI століття.

Аналіз досліджень та публікацій

У контексті висвітлення проблеми інноваційної синергетично-педагогічної діяльності філолога-україніста у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця як інноваційної Людини інформаційно-синергетичного Відкритого Суспільства XXI століття виділено наукові розвідки, на які опирається запропоноване дослідження. Праці науковців репрезентують: концепції Відкритого Суспільства – Г. Ніколенко [8]; методологічні основи і практичну застосовність синергетичного підходу в освіті і педагогіці – В. Кремень [6; 7], О. Возняк [1].

Окремі аспекти створення концепцій і розробки стратегій інноваційної педагогічної діяльності філолога-україніста у вищій школі у світлі синергетичного підходу висвітлені недостатньо і потребують актуалізації у контексті навчання студентів нефілологічних спеціальностей державної мови України за умов гуманізації, гармонізації, гуманітаризації і риторизації культурно-освітнього дискурсу і простору, та зростання попиту глобалізованого світу на успішних гуманних людей-комунікаторів – фахівців різних галузей людської діяльності, які вміють цінувати Життя (своє, «Іншого», планети Земля); які прагнуть особистого і загальнолюдського Щастя; яким притаманне синергетичне мислення, Духовність, культурні цінності; які здатні до самореалізації таланту у процесі творчості, пошуку Істини, у творенні Добра і створенні Краси; до впровадження і створення інновацій; до ефективного використання української літературної мови в духовному і творчому саморозвиткові, синергетичній професійній діяльності, фаховій комунікації, ораторській творчості, риторично-діалоговому спілкуванні і різновекторних культурномовних комунікаціях інформаційного Відкритого Суспільства XXI століття.

Формулювання цілей статті

До критеріальних ознак виявлення синергетичних рис інноваційної освіти належать: синергетичний стан відкритості освітньої системи зовнішньому світові, що зумовлює нелінійний характер розвитку педагогічних систем; спрямованість на творчість, спонтанність, на поєднання теоретичних та практичних аспектів педагогічного процесу, мотивація педагога до професійного зростання, до педагогічної творчості, до створення творчих спілок педагогів [1].

Мета дослідження – обґрунтувати методологічні основи інноваційної синергетично-педагогічної діяльності філолога-україніста під час викладання гуманітарних дисциплін здобувачам вищої освіти нефілологічних спеціальностей Хмельницького національного університету у процесі формування інноваційної українськомовної культурномовної особистості майбутнього фахівця-оратора і саморозвитку інноваційної духовно-творчої Людини-комунікатора XXI століття інформаційного Відкритого Суспільства.

Виклад основного матеріалу

Філософську сутність Відкритого Суспільства обґрунтовано концептуальними гуманістичними цінностями, до яких належать: духовність; творчість; плюралізм; свобода; права людини; рівність і справедливість; відповідальність; розвиток і саморозвиток. Доцільно зазначити, що найбільш дотичною до концепції Відкритого Суспільства є концепція «європейські цінності», яка включає такі поняття, як: людська гідність, свобода, демократія, рівність, верховенство права, права людини. Зокрема, класичні і новітні теорії Open Society викладено в актуальних наукових працях Henri Bergson «Les Deux sources de la morale et de la religion» (1932), Karl Popper «The open society and its enemies» (1945), George Soros «Open Society: Reforming Global Capitalism» (2010). Еволюцію поняття «відкрите суспільство» від класичних теорій XX століття до соціально-філософських досліджень XXI століття розкрито Г. Ніколенко, яка за результатами історико-філософського дослідження концептуалізувала поняття «відкритість» у сучасному розумінні суспільства XXI століття, що трансформується. Відтак, «концепція інформаційного суспільства є важливим елементом системи дослідження завдяки аналізу впливу нових технологій та унікального поширення знання на умови життя та спілкування людей. Вільний доступ до інформації за допомогою мережі Інтернет, змога спілкуватися на міжконтинентальному рівні створює безпрецедентні умови для обміну та створення безлічі спільних

проектів. Інформаційне суспільство є відкритим через широкі можливості доступу до інформації та діяльності будь-якої людини на планеті. Обмін інформацією та постійне оновлення і поширення наукового знання є критеріями відкритості» [8, с. 104]. Інші критерії схарактеризовано, як: гнучкість і саморозвиток індивіда та системи; можливість відкритого доступу до спілкування та обміну; цінності гуманізму та демократичності; творче мислення; саморозвиток; політична і комерційна діяльність згідно з правовим законодавством і плюралізмом [8, с. 107]. Необхідно зацентувати, що «відкрите суспільство» як синергетичне суспільство пропагує збереження екологічного балансу на планеті на основі синергії природи і людини, творчості і саморозвитку відповідно до еволюційних законів, норм, цінностей та ідеалів. На думку освітологів, інноваційний розвиток сучасного суспільства можуть забезпечити тільки інноваційні особистості усіх учасників освітнього процесу. Як стверджує Гао Іюань, «саме такі фахівці можуть самостійно формувати й коригувати професійні цілі, адекватні особливостям конкретної ситуації; створювати певний спосіб життя, який уможливить переосмислення власної особистісної та професійної сутності в умовах постійно змінної дійсності» [2].

Для вироблення нових концепцій інноваційної активності викладача-педагога, нами використано результати діяльності фахівців з різних галузей наукового знання. Зокрема, О. Ігнатів, схарактеризувала психологічні основи розвитку фахової інноваційної культури педагогічних працівників (О. Ігнатів 2009). Проблеми формування інноваційної особистості представників юності присвячені наукові праці старшого дослідника Інституту педагогіки НАПН України Т. Ремех, якою, зокрема, визначено деструктивні чинники формування інноваційної особистості (консерватизм, інертність учителів і управлінців; небажання освітян впроваджувати в освітній процес інноваційні освітні методики і технології тощо). Заслуговує на увагу і обґрунтований висновок дослідниці стосовно того, що інноваційна особистість збагачує і реалізує свій творчий потенціал тільки за умови практичного втілення інновацій в освітній процес інноваційного освітнього закладу, в якому Учитель і Учень є партнерами, що у ході експериментів, досліджень і проєктів навчають один одного і навчаються один в одного (Т. Ремех 2021).

О. Боковець визначила соціально-психологічні умови розвитку інноваційного потенціалу студентів закладу вищої технічної освіти (О. Боковець 2021). Українським освітологом В. Желановою репрезентовано модель інноваційної особистості як феномену сучасної інформаційної цивілізації та головного ресурсу успіху сучасного суспільства [5].

Проблему «інноваційна людини» висвітлено у різних аспектах наукової думки. Вважаємо, заслуговують на увагу філософські висновки професора В. Чуйка про те, що сучасна постіндустріальна інноваційна людина здатна зберігати природну унікальність, і водночас вирішувати новаторські задачі у процесі творчості, а не під час «цілеспрямованих дій», оскільки результат у вирішенні ексклюзивних задач не цілком передбачуваний. З освітньо-педагогічного кута зору, за Т. Ремех, в інноваційному суспільстві інноваційна людина стає дослідником і тому здатна вирішувати проблеми у сучасній науці, техніці, мистецтві, спорті та управлінні; отже, інтелект і творчий потенціал інноваційної людини стають факторами соціально-економічного благополуччя і конкурентоспроможності країни [9].

Як констатує О. Возняк, педагогічна концепція синергізму набувала значного розвитку в кінці ХХ століття, а методологія синергетики починає активно впроваджуватися у сферу педагогіки, що позначається на розробці синергетичного підходу до аналізу освітніх реалій та становленні педагогічної синергетики. Синергетичний підхід у педагогіці, з точки зору філософії його можна назвати еволюційним природознавством, полягає в аналізі педагогічних явищ з позиції синергетичної методології, що дозволяє розширити теоретичний та практичний обрій аналізу педагогічних систем. Отже, «синергетичний підхід в освіті дозволяє аналізувати синергетичні аспекти у вітчизняній педагогічній думці, а його використання – забезпечити інноваційний підхід до навчання та виховання, що передбачає актуалізацію принципів активності, діалогічності, самостійності, ініціативи, творчості, коли учасники навчально-виховного процесу постають відкритими саморегульованими, самодетермінованими системами, які прагнуть до розвитку суб'єктності, виявляють волю до вибору стратегії індивідуального життєвого шляху, освітніх програм, курсів, глибини їхнього змісту і самого педагога [1, с. 79].

Відтак, наша авторська синергетично-педагогічна концепція освітньої діяльності як інноваційної активності викладача-україніста, у першу чергу, обґрунтована науковими положеннями україністики, філософії освіти, педагогіки, інноватики, інноваційної педагогіки, синергетики і педагогічної синергетики. Імперативом для наших наукових пошуків та педагогічних експериментів стали ґрунтовні положення міждисциплінарних досліджень президента Національної академії педагогічних наук України, доктора філософських наук, професора, академіка НАН і НАПН України В. Кременя. Зазначимо, що у працях «Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору» (2009) та «Інноваційність і освіта» (2012) дослідником з'ясовано сутність поняття «інноваційна людина» і визначено роль формування інноваційного мислення інноваційної людини суспільства і модернізованої освіти. За В. Кременем, «інноваційна людина» – це людина з новим типом мислення невід'ємним від так званої ситуації постмодернізму, що характеризується антидогматизмом; стрімкою зміною духовності, культурних цінностей, традицій, соціальних ідентичностей; життєвих, економічних і культурних смислів. Тим паче, що у світлі філософії освіти більш актуальними стають проблеми необхідності у підготовці інноваційної людини до продукування і впровадження нею

інновацій. Інновації як суспільно необхідна творча діяльність і відповідність освіти сенсаційним викликам інформаційної реальності XXI століття вимагають від інноваційної людини інноваційного мислення та інноваційної діяльності, спрямованої на нову духовність, успіх і конкурентоспроможність окремої суспільної особистості і держави. В. Кремень ґрунтовно проаналізував можливі ризики майбутнього розвитку людства, наголосивши на тому, що згідно з теорією розвитку, на зміну дуальності буття приходить плюралізм буття, і виникає потреба у синергійних моделях мислення, що зумовлює створення нових (інноваційних) систем координат культури нового (інноваційного) мислення. Інші концептуальні положення українського філософа, освітолога і синергетика викладено у праці «Інноваційна людина і сучасна освіта» (В. Кремень 2013), в якій зазначено, що пріоритетною функцією освіти є творчість, тому навчання як творче засвоєння суми знань стає умовою для розвитку особистості з інноваційним мисленням, здатної до інноваційної діяльності; нова людина формується в інноваційному середовищі глобальної культури, вона здібна до синергійної демонстрації соціально значущої поведінки і прагнення до самореалізації. Власне, задоволення індивідуально опосередкованих потреб людини зумовлює народження нових індивідуально-демократичних цінностей – довіри, сердечності, ширості. У сучасному світі вільно реалізувати потреби особистого «Я» у всіх сферах життя має можливість тільки вільна людина, а успіх людини асоціюється з якістю життя, тобто з безпекою і свободою, справедливістю і відповідальністю. Отже, динамічна трансформація потреб і ціннісних орієнтацій людини глобалізованого світу стала одним із факторів створення нової, інноваційної, людини. Перешкодами у цьому еволюційному процесі, як констатує В. Кремень, є той факт, що знання про Людину і Всесвіт залишаються розрізненими, навіть гуманітарні науки розділені на відокремлені галузі дослідження. Погоджуємося з обґрунтованою думкою, що для сучасної відкритої освіти виникає необхідність об'єднати знання різних наук, предметом вивчення яких є людина, і у такий спосіб створити позитивні передумови для створення інноваційних методик і технологій викладання предмету, виховання і саморозвитку особистості; необхідність формування інноваційного середовища та адекватної йому інноваційної людини. Відтак у контексті нового, інформаційно-комунікативного способу розвитку людства інноваційна діяльність освітян визначається як нелінійна, інноваційна і комунікативна діяльність людини, що продукує завдяки синергізму нові практики обміну засобами між людьми: традиційними, тобто матеріальними предметами, речовиною, інформацією, з модернізованими – почуттями, знаками, символами. Сутність нових практик міжособистісної комунікації полягає у тому, що інформація і знання, протікаючи по комунікативних мережах, знаходять нову якість, пов'язану з суб'єктивним переживанням, з інтелектуальною, емоційною і психологічною рефлексією. Нова комунікативна якість вимагає нової людини, яка мислить інноваційно. У свою чергу, нова якість мислення здатна відкрити складний і непередбачуваний світ, динамічність еволюційних процесів якого ускладнює структури культурних систем, у кожній з яких розгортаються більш складні форми комунікації. «Про зростання складності свідчить також рух до збільшення сегменту креативності у суспільстві, що проявляється у культурі, мистецтві, інших сферах діяльності» [6]. Отже, за В. Кременем, нелінійне мислення – це головна риса інноваційної людини, необхідна для використання унікальної можливості сучасного світу – створення інноваційною людиною власного проєкту реалізації «Я»: вибір життєвої стратегії; формування, позиціонування і просування певної репутації, тобто формування власної затребуваності на ринку праці, в соціальних, культурних, політичних відносинах. Інноваційна освіта покликана формувати в інноваційної Людини XXI століття продуктивне творче мислення і виконувати функції окультурення свідомості, виховання духовності, розвитку особливостей цивілізаційного взаємодії. В інноваційній освіті пріоритетними завданнями педагога стають: формування умінь використовувати людиною знання у практичній діяльності (професійній, суспільно-політичній, культурній та ін.); ґрунтовна перебудова викладання знань педагогом (духовність; тип мислення, спілкування і поведінки; внутрішня позиція; методи і цілі; методики і технології). Цілком погоджуємося зі слушною думкою В. Кременя, що «освітні і педагогічні інновації як пошук нового «всередині», як «включення» в дію невикористаного раніше потенціалу мають своїм джерелом духовну складову суб'єкта навчання, внесення якої у практику педагогічної діяльності конкретного викладача якісно змінюють педагогічну взаємодію. Як результат – навчально-педагогічний процес матиме інші цілі, зміст, методи, результат – інші технології і моделі, і якщо «засвоїть їх викладач – зрозуміють і засвоять учні, студенти, слухачі, поширять на все суспільство. Якщо саме так буде позиціонувати себе система освіти, то, безумовно, вона цілком заслуговує називатися і бути інноваційною», а «розумність і гуманність, свобода і самостійність набуваються в умінні мислити творчо, знаходячи міру узгодженості своїх цілей і цінностей з громадськими та цивілізаційними» [6].

У дослідженні «Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний синтез» В. Кремень зазначає, що синергетика є міждисциплінарною теорією самоорганізації складних систем. Світова відкрита освіта та національна відкрита освіта, як складник світової, є синергетичними системами. Відповідно до принципів синергетики (системності і міждисциплінарності) їм характерні такі риси як: відкритість, співтворчість і саморозвиток. Необхідний синергізм педагогічного впливу виникає у разі комплексного педагогічного впливу тривалого характеру, що виникає у результаті комбінованої дії та взаємодії, за умови створення позитивного синергічного ефекту. Отже, синергетичні ідеї стають засобом гуманітаризації освіти, методологічним інструментом у дослідженні масової психології, механізмів творчості і розвитку особистості учня, педагога, педагогічного колективу і педагогічної системи в цілому [7].

Визначення категорії «інноваційна діяльність» належить економічній і педагогічній наукам. «Діяльність» розуміється як активність людини. Однією з ознак інноваційної активності є нестандартна ситуація, у тому числі мовно-комунікативна, риторично-комунікативна, комунікативно-лінгвістична, екстралінгвістична (сміх тощо), гумористично-комунікативна, сміхотерапевтична, імпровізація, гра, театралізація та ін.). У творчому процесі інноваційної діяльності створюються інновації, що засвідчують наявність отримання інноваторами нових корисних знань, ідеалів, ціннісного досвіду. У вітчизняній науці у різних аспектах висвітлено проблему інноваційної діяльності: інноваційна діяльність як процес внесення якісних змін у традиційну систему, створення і використання інтелектуального продукту, доведення нових ідей до реалізації їх у вигляді готового товару, або послуг; інноваційна діяльність характеризується вищим ступенем творчої діяльності учасників освітнього процесу (В. Химинець 2009). У філософсько-освітньому аспекті інноваційна діяльність особистості визначається як важлива умова гармонізації культурно-освітнього простору (О. Гончарова, Г. Тараненко 2016), а інноваційна компетентність педагога – як передумова розвитку обдарованості особистості (Т. Андрющенко 2021).

У контексті педагогічної інноватики, предметом якої є створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій, педагогічна інновація визначається як синтез нових професійно-педагогічних дій педагога, що спрямовані на вирішення актуальних проблем виховання і навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; цілісною теоретичною, технологічною і методичною концепцією оновлення педагогічної діяльності, що є чинником її виходу на якісно новий рівень; процесом освоєння нового, наприклад, засобу, методики, технології, програми тощо [10, с. 157]. У філософському сенсі інновація є своєрідним святом-і-зустріччю нового і значимого, необхідного і досі неможливого. Інновація змінює реальність, порушує комфортні суспільні стосунки. Інновація – це іспит для новатора, «творчої меншості», суспільства. Інноватор – це людина сподвижницького характеру, що має талант насмілитися на новизну, оскільки володіє революційними рисами, як: зухвалість, мужність, впевненість у собі. На думку українського політолога, професора М. Дмитерка, інновації (соціально-економічні, культурно-освітні, організаційно-управлінські, техніко-технологічні та ін.) – це універсальна цінність суспільства та ефективний різновид управлінського рішення, а «інноваційна діяльність виявляється у створенні та впровадженні тих нововведень, що породжують значні зміни в соціальній практиці, відкривають суспільству якісно нові можливості» [4]. У галузі інноватики представлено класифікацію інновацій, серед яких чільне місце належить інноваціям в духовній сфері, «що виражаються в наукових відкриттях, винаходах, гіпотезах, концепціях, теоріях, конструкторських ідеях, художніх, музичних, літературних та архітектурних стилях, театральних, кіно- та теленововведеннях, використанні більш ефективних форм освіти (педагогіки, методики, організації); висуванні та закріпленні нових етичних норм, релігійних учень, ідеологічних прагнень» [4].

У комплексному дослідженні науковців К. Громовенка і К. Дехтяренка щодо базових ідей документів Європейського Союзу зацентовано, що політика ЄС у сфері освіти розвивається відповідно до принципу субсидіарності, при якому всі освітні заходи здійснюються на добровільній основі і розробляються через співпрацю «знизу вгору» шляхом взаємної довіри. Цілком погоджуємося з авторами дослідження, що «система освіти не може розглядатися відірвано від соціальних, економічних, політичних, культурних, історичних та інших факторів. Саме тому, переймаючи досвід провідних європейських країн в сфері освіти, маємо виходити із національних реалій та «прилаштовувати» ці нововведення до освітніх традицій. Інакше, навіть, передові освітні технології будуть абсолютно неефективними», і зважаючи на той факт, що «модернізація освітньої політики Європейського Союзу пов'язана з розвитком суспільства та інноваційних технологій, то і модернізована освіта України має враховувати тенденції освітньої політики ЄС такі, як: демократичність системи освіти, розширення мережі освіти, перевага фінансування освітніх програм, розвиток ключових компетентностей, освіта впродовж життя, упровадження інноваційних технологій навчання та ін. [3, с.352-353].

Синергетичні освітні інновації є результатом творчого пошуку нелінійних, креативних рішень педагогічних проблем. Культурно-освітнім продуктом синергетичної педагогічної активності є навчальні, виховні, саморозвивальні оригінальні ідеї, технології, форми і методи виховання; нестандартні підходи в управлінні і комунікації; розширення світогляду, зростання рівня культури мислення, мовлення і спілкування; розвитку талантів усіх часників освітнього процесу, і педагогічної майстерності викладача-наставника, який своєю творчою діяльністю самопрезентує себе як відкрити синергетичну систему, що самоорганізовується. Оскільки молодь найбільш прихильно ставиться до впровадження інновацій у навчально-виховний процес і у сферу культурного дозвілля, то є підстави стверджувати, що саме з викладачами-новаторами у студентів-новаторів проявляється більш стійкий інтерес до творчої співпраці. Здобувачі вищої освіти більш активно і продуктивно навчаються у синергетичному середовищі інноваційної діяльності, в якій мають можливість розвивати синергетичне мислення, долати стереотипи, переосмислювати цінності, оновлювати традиції, презентувати свої таланти, створювати інновації. Освітні заклади, в яких усі учасники освітнього процесу є інноваційними духовно-творчими особистостями, відкритими до експериментів, апробацій та інновацій, є інноваційними.

У Хмельницькому національному університеті інноваційна діяльність є пріоритетною. Головним завданням освітньої політики європейського закладу України є гармонійний розвиток творчої особистості

педагогів і студентів і створення синергетичних умов для повноцінного розвитку і саморозвитку духовного інтелектуального, фізичного і творчого потенціалів усіх учасників освітнього процесу культурно-освітнього простору університету. Науково-педагогічні працівники кафедри української філології впроваджують передові інновації і створюють педагогічні інновації у межах викладання гуманітарних дисциплін для здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня спеціальностей «Філологія. Українська мова та література», «Середня освіта. Українська мова і література», «Середня освіта. Українська мова і література. Англійська мова та зарубіжна література» гуманітарно-педагогічного факультету. Авторами статті створено концепцію інноваційної синергетично-педагогічної діяльності філолога-україніста і розроблено стратегію її реалізації засобами освітніх і культурних інновацій для здобувачів вищої освіти як філологічних, так і нефілологічних спеціальностей, зокрема, факультету інженерії, транспорту та архітектури; факультету управління, адміністрування та туризму; факультету дизайну і технологій; факультету міжнародних відносин і права; для усіх спеціальностей університету (вибіркові дисципліни).

З метою інноваційного навчання студентів гуманітарним дисциплінам, вдосконалення набутих у навчальному процесі майбутніми фахівцями філологічних і комунікативних компетентностей, розвитку їхніх надпрофесійних (soft skills) навичок, необхідних для вільної Людини демократичного Відкритого Суспільства (Open Society); для українськомовної професійної творчої самореалізації інноваційної особистості студента щодо збереження і популяризації національної української мови і культури, створення позитивного самоіміджу і духовно-культурного образу громадянського суспільства України у глобальному співтоваристві викладачами-україністами Т. Коваль і М. Гавриш створено інноваційну синергетичну педагогічну систему. Впровадження педагогічних інновацій відбулося, зокрема, відповідно до принципів гуманізації, гармонізації, гуманітаризації і риторизації освіти у межах викладання для здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей гуманітарного інтегрованого навчального курсу з державної української мови засобами навчальних дисциплін «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Культура професійного мовлення і спілкування», «Риторика і культура українського мовлення», «Культура мовлення та ділове спілкування», «Ділова українська мова (за професійним спрямуванням)», «Культурологія та культура мовлення», «Публічне мовлення та академічне письмо». Окремі структурні елементи ефективно апробовано при викладанні гуманітарних дисциплін вільного вибору студентів: «Риторика», PR-риторика», «Наукова риторика», «Виразне читання», «Основи літературної творчості», «Українська література XX століття», «Дитяча література», «Сміхоаналіз комічного тексту»; «Основи комунікативної лінгвістики», «Основи соціолінгвістики», «Психолінгвістика».

Головною освітньою метою є формування «гармонійно розвиненої особистості, готової і здатної виконувати об'єктивну систему соціальних ролей» (В. Кремень 2013). Для реалізації освітньої мети професійна діяльність викладача-педагога повинна бути спрямована на створення умов для саморозвитку, самореалізації і самовиховання молодшої людини, майбутнього професіонала, члена світового співтовариства. Самостановлення особистості означає зміну кута бачення про студента як «об'єкта» на «суб'єкт» навчання, виховання і розвитку. На глибоке переконання В. Кременя, в аспекті окресленої проблеми «особливий інтерес становлять моделі професійно-педагогічної діяльності, основані на синергетичному підході. Педагогічна діяльність – синергетична система, де все підкоряється законам системного синергетизму, дія яких виявляється в системно-функціональній закономірності. Такими законами є: закон систем, закон гармонії, закон системогенезу, закон руху, закон розвитку і саморозвитку, закон відповідності, закон синергетизму. Завдяки цим законам забезпечується комунікація як «міжсуб'єктна взаємодія», мета якої – досягнення єдності дійових осіб за збереження суб'єктної особливості кожного» [7].

Наша модель інноваційної педагогічної діяльності філолога-україніста уявляється як синергетична мікро модель, що описує розвиток компетенцій і компетентностей окремих груп студентів Хмельницького національного університету Хмельницької області, Подільського регіону. Синергетична мікро модель дає можливість у межах університету і відповідно до галузі української філології планувати навчально-виховний процес, розвиток і саморозвиток особистості викладача і студента, і опосередковано прогнозувати, з якими спеціалістами викладачі будуть мати справу у майбутньому.

Література

1. Возняк О. В. Розвиток вітчизняної педагогічної думки: синергетичний підхід : Монографія /за ред. проф. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 184 с.
2. Гао Юань. Інноваційний потенціал особистості як наукова категорія. *Теорія і методика мистецької освіти*. 2016. Випуск 21 (26). URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/19353> (дата звернення: 02.10.2024).
3. Громовенко К. В., Дехтяренко К. О. Освітня політика Європейського Союзу: витоки, традиції та перспективи. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*, 2024. № 1. С. 348–353. DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-1-6>.
4. Дмитерко М. Інновації як універсальна цінність суспільства. *Український науковий журнал «Освіта регіону»*. URL : <https://social-science.uu.edu.ua/article/171> (дата звернення: 02.11.2024).

5. Желанова В. Модель інноваційної особистості: структурно-динамічний підхід. *Збірник наукових праць. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2023. № 39 (1). С. 12–18. DOI: 10.28925/2311–2409.2023.39.
6. Кремень В. Інноваційна людина і сучасна освіта [Електронний ресурс]. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 110. С. 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_3 (дата звернення: 20.10.2024).
7. Кремень В. Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний синтез. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 3–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2013_3_3 (дата звернення: 22.10.2024).
8. Ніколенко Г. Концепція «відкритого» суспільства в сучасних суспільних теоріях. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2020. Випуск 30. С. 102–108. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.14>.
9. Ремех Т. Формування інноваційної особистості як завдання Нової української школи. *Сучасні проблеми обдарованості особистості: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 трав. 2021 р.)*. Умань: Візаві, 2021. С.112–118.
10. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль. Мандрівець. 2009. 360 с.

References

1. Voznjak O. V. Rozvytok vitchyznjanoi pedaghoghichnoji dumky: synerghetychnyj pidkhid : Monohrafija /za red. prof. P. Ju. Saukha. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2009. 184 s.
2. Ghaio Ijuanj. Innovacijnyj potencial osobystosti jak naukova kateghorija. Teorija i metodyka mystecjkoi osvity. 2016. Vypusk 21 (26). URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/19353> (data zvernennja: 02.10.2024).
3. Ghromovenko K. V., Dekhtjarenko K. O. Osvitnja polityka Jevropejskogho Sojuzu: vytoky, tradyciji ta perspektyvy. Aktualjni problemy vitchyznjanoi jursprudenceji, 2024. # 1. S. 348–353. DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-1-6>
4. Dmyterko M. Innovacijni jak universaljna cinnistj suspiljstva. Ukrajinsjkyj naukovyj zhurnal «Osvita rehionu». URL : <https://social-science.uu.edu.ua/article/171> (data zvernennja: 02.11.2024).
5. Zhelanova V. Modelj innovacijnoi osobystosti: strukturno-dynamichnyj pidkhid. Zbirnyk naukovykh pracj. Pedaghoghichna osvita: teorija i praktyka. Psykhologhija. Pedaghoghika. 2023. # 39 (1). S. 12–18. DOI: 10.28925/2311–2409.2023.39
6. Kremenj V. Innovacijna ljudyna i suchasna osvita [Elektronnyj resurs]. Visnyk Chernighivskogho nacionalnogho pedaghoghichnogho universytetu. Pedaghoghichni nauky. 2013. Vyp. 110. S. 3. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_3 (data zvernennja: 20.10.2024).
7. Kremenj V. Pedaghoghichna synerghetyka: ponjatijno-kateghorialjnyj syntezy [Elektronnyj resurs]. Teorija i praktyka upravlinnja socialjnymy systemamy. 2013. # 3. S. 3–19. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2013_3_3 (data zvernennja: 22.10.2024).
8. Nikolenko Gh. Konceptija «vidkrytogho» suspiljstva v suchasnykh suspilnykh teorijakh. Visnyk Ljvivskogho universytetu. Serija filos.-politologh. studiji. 2020. Vypusk 30. S. 102–108. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2020.30.14>
9. Remekh T. Formuvannja innovacijnoi osobystosti jak zavdannja Novoji ukrajinsjkoji shkoly. Suchasni problemy obdarovanosti osobystosti: materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Umanj, 20–21 trav. 2021 r.) . Umanj: Vizavi, 2021. S.112–118.
10. Khymynecj V. V. Innovacijna osvितnja dijaljnistj. Ternopilj. Mandrivecj. 2009. 360 s.